

Opcat-inspektion av Kriminalvården, häktet Huddinge, den 23 och 24 januari 2017

JO:s uttalande i korthet: JO inspekterade sju av Kriminalvårdens häkten under januari och februari 2017. Inspektionerna visar att förvarstagna utläningar som placeras hos Kriminalvården vistas under avsevärt sämre förhållanden, och utan samma möjligheter att åtnjuta sina lagstadgade rättigheter, jämfört med de som är placerade i Migrationsverkets förvar. I häktet Huddinge placeras förvarstagna utläningar ofta under liknande förhållanden som gäller för häktade med restriktioner. Det innebär att en förvarstagen kan vara inlåst i sitt bostadsrum 23 timmar om dygnet. ChefsJO finner det oacceptabelt att förvarstagna alljämt är frihetsberövade under förhållanden som inte lever upp till lagstiftningens krav och som tidigare tagits upp och kritiserats av JO och av Europarådets granskningsorgan, CPT. Frågan kommer därför att följas upp i ett initiativärende.

Häktesinspektionerna visar också att även häktade utan restriktioner är isolerade på ett sätt som motsvarar de förhållanden som gäller för häktade med restriktioner. Det är självfallet inte acceptabelt. Kriminalvården måste därför se till att dessa intagna uppmärksammas särskilt och utgångspunkten måste vara att de ska ges möjlighet att vistas i gemensamhet såvida det inte finns skäl att placera en intagen i avskildhet enligt 2 kap. 5 § häkteslagen. Vid inspektionen av häktet Huddinge fanns 71 intagna utan restriktioner och 31 av dessa var placerade på häktets restriktionsavdelningar.

Förekomsten av omfattande och långvariga isoleringar i häkten har uppmärksamats av JO och de internationella organ som granskar Sveriges efterlevnad av sina konventionsåtaganden. Det har vid inspektionerna kommit fram att häktena inte definierar, mäter och följer upp isoleringsbrytande åtgärder på ett likvärdigt sätt. ChefsJO uppmanar Kriminalvården att överväga att i föreskrift reglera vad som ingår i kriminalvårdens isoleringsbrytande åtgärder.

ChefsJO anser att Kriminalvården bör se till att den tid som intagna vistas i gemensamhet rapporteras och dokumenteras på ett likvärdigt sätt, så att det blir möjligt att följa förhållandena över tid. För intagna som inte vistas i gemensamhet bör isoleringsbrytande åtgärder rapporteras och dokumenteras. Det bör framgå vilken av kategorierna (häktade med restriktioner, häktade utan restriktioner eller förvarstagna) den intagne tillhör. Kriminalvården ska återrapportera sitt arbete i denna del till JO senast den 31 maj 2018.

Inspektionens genomförande

På uppdrag av chefsJO Elisabeth Rynning genomförde enhetschefen Gunilla Bergerén tillsammans med föredragandena Ellen Ringqvist och Eva Fridén (protokollförare) den 23 och 24 januari 2017 en oanmäld inspektion av Kriminalvården, häktet Huddinge.

Inspektionen inleddes med ett kort möte med chefen för häktet Fredrik Wallin och kriminalvårdsinspektören Charlotte Magnusson. Därefter genomfördes en rundvandring i lokalerna och JO:s medarbetare samtalande med sex intagna och nio anställda. En översiktlig granskning gjordes av instruktioner, incidentrapporter, säkerhetsbedömningar, tillsynsblad och avskiljningsbeslut.

Inspektionen avslutades med en genomgång där JO:s medarbetare redogjorde för sina iakttagelser. Vid redogörelsen deltog, förutom de som närvarade vid det inledande mötet, även kriminalvårdsinspektörerna Anders Lexell, Maria Starck, Karl-Johan Wirén och tf. kriminalvårdsinspektören Claudia Winroth.

Syftet med inspektionen

Inspektionen är en del av JO:s uppdrag för att förebygga tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning av frihetsberövade personer, Opcat-verksamheten. Denna verksamhet har under 2017 ett fokus på vilken löpande tillsyn av frihetsberövade som utförs i syfte att skydda deras liv och hälsa.

Opcat är den engelska förkortningen av tilläggsprotokollet till FN:s tortyrkonvention (Optional Protocol to the Convention against Torture). Länder som anslutit sig till protokollet har förbundit sig att inrätta ett nationellt besöksorgan som regelbundet besöker platser där personer kan hållas frihetsberövade. I Sverige har JO tilldelats detta uppdrag. Information om JO:s Opcat-verksamhet finns på JO:s webbplats.

Häktet Huddinge inspekterades senast av JO den 18–20 februari 2014 (dnr 715-2014). Dåvarande chefsJO Elisabet Fura uttalade efter inspektionen att häktet Huddinge måste vidta åtgärder för att säkerställa att rutinerna vid inskrivningen ändras så att det inte är möjligt för intagna att höra integritets-känslig information t.ex. i samband med suicidscreening. Vidare uttalade Elisabet Fura att hon utgick ifrån att Kriminalvården skulle se över gällande jourläkaravtal och säkerställa att jourläkare kan tillkallas när ordinarie läkare inte finns tillgänglig, oavsett tid på dygnet.

Uttalanden av chefsJO Elisabeth Rynning med anledning av inspektionen

Protokollet innehåller avslutningsvis uttalanden av chefsJO Elisabeth Rynning.

lakttagelser vid inspektionen

Organisation

Storlek och beläggning

Häktet Huddinge tillhör Kriminalvårdens region Stockholm, verksamhetsområde Huddinge. Häktet har 137 platser fördelade på 7 avdelningar, varav 2 är gemensamhetsavdelningar med 20 platser vardera. Den ena gemensamhetsavdelningen är en allmän avdelning och den andra gemensamhetsavdelningen är avdelad för häktade som är misstänkta för sexualbrott och för våld i nära relationer.

Vid inspektionens första dag fanns 131 intagna i häktet. Av dem hade 60 intagna beslut om restriktioner. Vidare fanns 7 intagna som var placerade där enligt beslut av Migrationsverket (förvarstagna). Av de 71 intagna som inte hade beslut om restriktioner var 40 placerade i gemensamhet varav 3 förvarstagna. Övriga 31 intagna var placerade på häktets restriktionsavdelningar varav 4 förvarstagna.

Bemanning

I häktet finns ca 200 anställda varav ca 140 i grundorganisationen. Drygt hälften av de anställda är män. Häktet har den lägsta personalomsättningen i regionen. Bland de anställda finns en psykolog, en häkteskoordinator, en hälsoinspiratör, en yogainstruktör och två ungdomshandläggare, dvs. kriminalvårdare med särskilt uppdrag.

Ombyggnationer

Lokalen som tidigare användes för inskrivning används numera när intagna ska skrivas ut eller vid utevistelser t.ex. i samband med transport till förhandlingar och vid sjukhusbesök. I lokalen finns fyra väntbås där intagna kan placeras i avvaktan på transport eller när de ska beläggas med fängsel. Väntbåsen ska byggas om och bli större och ljudtäta. Efter ombyggnationen kommer båsen också att användas för måltidsuppehåll vid transporter av frihetsberövade av Kriminalvårdens transporttjänst.

En ny omvårdnadsavdelning med bl.a. undersökningsrum ska byggas under våren 2017.

Häktesuppdrag om isoleringsbrytande åtgärder

Kriminalvården genomför årligen nationella mätningar av isoleringsbrytande åtgärder. Därutöver har region Stockholm i sin regionala verksamhetsplan uppdragit åt sina häkten att genomföra egna mätningar. Häktet Huddinge har tagit fram en egen lista över tider för vistelser utanför bostadsrum där personalen på avdelningen manuellt för in tidsuppgifter. Dessa uppgifter förs sedan in i en tabell av nattpersonalen. De åtgärder som mäts är uppdelade i insatser och miljöombyte. I insatserna ingår att vistas tillsammans med en eller flera intagna, s.k. samsittning (två eller grupp), att samtala med personal i och utanför bostadsrummet, att utöva yoga och andra aktiviteter i hälsoinspiratörens gym

samt att delta i olika åtgärder för ungdomar. Därtill kommer besök av handläggare från frivården s.k. uppsökare. I miljöombyte ingår att duscha, att ta emot besök, att vara utomhus, att träna och att tvätta. Det finns inte någon samlad statistik, t.ex. över antalet s.k. samsittningar, att ta del av.

Som ungdom inom Kriminalvården räknas de som skrivits in innan de fyllt 21 år fram till dess de fyllt 24 år. De två kriminalvårdare i häktet som har ett särskilt ungdomsuppdrag ska se till att varje ungdom får vistas tillsammans med någon annan person två timmar per dag. Ledningen uppgav att om en ungdom kan vistas tillsammans med en annan ungdom, dvs. ”samsitta”, brukar det uppsatta målet för isoleringsbrytande åtgärder nås.

Förutsättningar för restriktionsgemensamhet

Intagna med restriktioner har möjlighet att delta i yoga. Enligt häktets instruktion (Instruktionen avseende flödesschema för restriktionsgemensamhet, aktivitet i hälsoinspiratörens gym på avdelning 6:1) krävs ett godkännande från åklagaren för att få delta i aktiviteten. Därutöver görs en kontroll med häktets Kriminalvårdsunderrättelsetjänst (KUT). Intagna som KUT bedömer har en förhöjd säkerhetsrisk får inte delta.

Den fysiska miljön

Bostadsrummen är standardutrustade och försedda med toalett. Fönstren är försedda med persienner som den intagne själv kan reglera.

Det finns 20 rastgårdar varav 16 är avsedda för intagna med restriktioner och 4 är avsedda för intagna som är placerade i gemensamhet. De större rastgårdarna har inga fönster. Rastgårdarna har höga betongväggar med ljusinsläpp i takhöjd.

Måltider

De intagna äter middag ca kl. 15.50–16.30. Därefter sker inlåsning för natten.

Inskrivning

Vid inspektionen i februari 2014 fann dåvarande chefsJO Elisabet Fura att lokalen för inskrivning och utskrivning av intagna inte var ändamålsenlig utifrån integritets- och säkerhetsaspekter.

Häktet använder numera en särskild avdelning för inskrivning. En frihetsberövad som ska skrivas in i häktet anländer i hiss till inskrivningsavdelningen och placeras i ett av de tio bostadsrummen. Inskrivning och suicidscreening sker i ett bostadsrum eller i ett av de två avskildhetsrummen. Det är inte längre möjligt för intagna att höra integritetskänslig information om andra intagna i samband med inskrivningen.

Screening

Kriminalvården har två blanketter för suicidscreening varav en används i samband med inskrivningen och den andra används vid en förnyad screening. En

förnyad screening under vistelsen i häktet kan ske efter varje tillfälle som en intagen varit utanför häktet t.ex. efter förhandling i domstol eller sjukhusbesök. Även efter förhör, besök eller när en intagen erhållit en dom görs en förnyad screening. En jämförelse med den senast gjorda screeningen ska alltid göras inför ifyllandet av en ny screeningblankett. Syftet är att kunna följa den intagnes mående.

Det är kriminalvårdarna som genomför screeningen. I samtal uppgav de att inför en förnyad screening utgör alltid den senast genomförda screeningen en del av underlaget. Ibland saknas uppgifter som borde varit väsentliga i den senaste screeningen, och som fanns med i tidigare genomförda screeningar. Det finns enligt personalen därför en risk för att viktiga uppgifter inte följs upp om endast den senaste genomförda screeningen ska beaktas.

Efter genomförd screening görs en bedömning av den intagnes mående, om det finns behov av särskild tillsyn och på vilken avdelning den intagne ska placeras. Om suicidscreeningen ger indikation på riskmående kontaktas sjukvården, i första hand sjuksköterskan och vid behov jourläkaren eller så transporteras den intagne till S:t Görans sjukhus.

Tillsyn

När en intagen av någon anledning visar oro kan denne ställas under tillsyn. Av instruktionen för tillsyn framgår att beslut om utökad tillsyn fattas av en kriminalvårdsinspektör eller av det vakthavande befälet. Beslut om tillsyn ska dokumenteras i en daganteckning i Kriminalvårdsregistret (KVR) med angivande av anledning och tillsynsintervall. Det finns tre tillsynsintervaller: sekundtillsyn beslutas när det finns risk för självskadehandling, en beslutad kvartstillsyn innebär att en intagen kontrolleras oregelbundet minst fyra gånger per timme och ett beslut om omvårdnadstillsyn innebär att en intagen ska ses till minst en gång per timme. Omvårdnadstillsyn är en åtgärd som beslutas då en intagen exempelvis uppvisar lättare oro, ångest, osäkerhet, värk eller sjukdom.

När intagna ställs under sekundtillsyn eller kvartstillsyn placeras de på inskrivningsavdelningen. Vid sekundtillsyn placeras en intagen i ett av de två bostadsrummen som har innerdörrar som är försedda med plexiglas. Personal sitter då i korridoren och bevakar den intagne genom plexiglasdörren.

Tillsynen av häktade utförs i övrigt genom att personalen öppnar luckan i dörren till bostadsrummet och observerar den intagne och att han andas. Om det inte går att se hur den intagne mår eller det inte går att få kontakt med denne öppnar två vårdare dörren till bostadsrummet och går in. I de fall den intagne vid tillsynstillfället svarar på en fråga av en kriminalvårdare men är dold under en filt går vårdaren förmodligen inte in i bostadsrummet.

Medicinsk tillsyn

Tillsyn som rekommenderas av en läkare eller en sjuksköterska ska utföras av utbildad hälso- och sjukvårdspersonal vilket endast kan ske på sjukhus. En

intagen kan inte tas tillbaka till häktet om en läkare rekommenderar sådan tillsyn. Om medicinsk tillsyn beslutas på kvällen eller natten och det av verksamhetsskäl inte går att bemanna en transport ska den intagne ha ständig tillsyn i avvaktan på transport.

Granskning av tillsynsplaner

Vid en översiktlig granskning av tillsynsplaner framgick brister avseende dokumentationen, bl.a. saknades underskrifter av den som hade genomfört tillsynen. Det noterades även brister avseende uppgifter om den intagnes stämningsläge.

Placering i häktet

Placering av intagna som inte har beslut om restriktioner

När en intagen inte har ett beslut om restriktioner eller när ett restriktionsbeslut har hävts gör häktet en bedömning av om den intagne kan placeras i gemensamhet. Bedömer häktet att en intagen kan placeras i gemensamhet och det inte finns någon plats där, placeras denne i häktets kö till de två gemensamhetsavdelningarna. Målet är att kötiden inte ska vara längre än en vecka.

Om häktet bedömer att en intagen på grund av säkerhetsskäl inte kan placeras i gemensamhet fattas ett beslut om placering i avskildhet. Häktet har en rutin att varje fredag gå igenom de intagna som är placerade i avskildhet för att bedöma om ett beslut kan hävas och den intagne kan placeras i gemensamhet. Vid denna bedömning beaktas även faktorer som lediga platser och klientsammansättningen. Om en intagen bedöms kunna placeras i gemensamhet men inte kan erbjudas en sådan plats i häktet Huddinge tas en kontakt med placeringssektionen eller samordningsfunktionen i region Stockholm för att ordna en plats på en gemensamhetsavdelning i ett annat häkte.

Samtal med en intagen

I samtal med en häktad ungdom utan restriktioner påpekade han själv att han fortfarande, efter en vecka, hade en lapp om restriktioner på dörren. Han upplevde att han alltjämt behandlades som om han hade restriktioner och att han endast var utanför bostadsrummet i samband med promenad och för att träna.

Granskning av beslut om placering i avskildhet

Vid inspektionen begärdes samtliga beslut ut om placering i avskildhet för de intagna som inte hade beslut om restriktioner och som var placerade i häktets restriktionsavdelningar. Vid granskningen noterades att inget av besluten avsåg någon av de förvarstagna i häktet. I ett beslut som fattades i november 2016 bedömde häktet att det av säkerhetsskäl, med hänsyn till konstellationen på avdelningen, var nödvändigt att avskilja den intagne för att ordningen och säkerheten skulle kunna upprätthållas på avdelningen. Därtill framgick att placering i gemensamhet skulle komma att prövas så snart skäl förelåg för detta och att uppvisande av god skötsamhet utgjorde en förutsättning för placering i gemensamhet. I ett annat beslut som också fattades i november 2016 bedömde

häktet att det på grund av den intagnes medicinering var nödvändigt av säkerhetsskäl att tillsvidare avskilja en intagen för att ordningen och säkerheten på gemensamhetsavdelningen skulle kunna upprätthållas. Därutöver framgick att beslutet skulle regelbundet tas upp för prövning och möjlig omvärdering, om omständigheterna hade förändrats.

Placeringen av förvarstagna i häktet

I samband med ankomst till häktet placeras alltid en förvarstagen inledningsvis på en restriktionsavdelning. De sju förvarstagna som var placerade i häktet hade varit där från drygt en månad upp till ett och ett halvt år. Tre av dem var placerade på en gemensamhetsavdelning. De övriga var placerade på restriktionsavdelningarna och två av dessa förvarstagna var placerade i häktet på grund av att de av säkerhetsskäl inte kunde vistas i Migrationsverkets förvarslokaler (10 kap. 20 § första stycket punkten 2 utlänningslagen [2005:716]).

De förvarstagna i häktet Huddinge får inte inneha mobiltelefoner och de har inte tillgång till internet.

Samtal med förvarstagna och personal

I samtalen kom det fram att de förvarstagna inte hade fått någon skriftlig information i anslutning till inskrivningen i häktet. De hade hänvisats till den informationslapp som är uppsatt på insidan av dörren till bostadsrummet där rutiner anges på svenska. De förvarstagna uppgav att de fick ansöka om att få ringa och att det tog upp till en vecka innan de sedan fick genomföra samtalen. Ingen av de förvarstagna som JO:s medarbetare samtalade med hade fått besök av Migrationsverket.

I samtal med personal framfördes att det är placeringssektionen som avgör var de förvarstagna som ska placeras hos Kriminalvården kommer att vistas. De förvarstagna som är placerade hos Kriminalvården på grund av att de av säkerhetsskäl inte kan vistas i Migrationsverkets förvarslokaler får inte placeras tillsammans med intagna som är häktade. Bättre lokaler skulle underlätta isoleringsbrytande åtgärder med de förvarstagna, framför allt med de som det inte är så lätta att få kontakt med. Migrationsverket besöker sällan de förvarstagna.

Hälso- och sjukvård

Vid inspektionen i februari 2014 kom det fram att de intagna fick lämna en s.k. systerlapp utan kuvert till en kriminalvårdare som i sin tur la den i sjuksköterskornas brevlåda. Det noterades att ingen förändring i rutinen hade skett sedan inspektionen 2014.

Avslutande genomgång

JO:s medarbetare redogjorde för sina iakttagelser vid inspektionen. Kriminalvårdens medarbetare lämnade följande kommentarer.

Tillsyn

Det sker ingen regelbunden tillsyn kl. 17.00–8.00. Häktesledningen uppgav att regelbunden tillsyn kl. 20.00–8.00 kan upplevas som störande av de intagna. Den tillsyn som sker är när en intagen ringer på och i samband med medicinutdelning för en intagen som inte får ha sina egna mediciner i bostadsrummet. På kvällen serveras smörgåsar på gemensamhetsavdelningarna. Övriga intagna erbjuds ingen mat mellan kl. 16.00–8.00.

Tillsynen på dagtid sker i samband med de dagliga rutinerna såsom måltider, utevistelse, duschning och träning. En intagen kan också själv ringa på för att få kontakt med personalen.

Blanketten för suicidscreening ger ett underlag för bedömningen av om det finns behov av tillsyn. Om någon av frågorna på blanketten besvaras jakande ska den intagne träffa sjukvården. Om det sker en screening efter kl. 17.00 och det bedöms att den intagne behöver träffa sjukvården kontaktas en jourläkare eller så transporteras den intagne till ett sjukhus. Även om alla frågor besvaras nekande kan andra faktorer leda till att det fattas ett beslut om tillsyn. Häktesledningen uppgav att suicidscreeningsblanketten upplevs som ett trubbigt instrument. Det finns ingen utbildning för inskrivningspersonalen eller någon rutin att personal med lång tid i tjänst ska utföra uppgiften. Det är personalens ”tysta kunskap”, s.k. magkänsla och arbetslivserfarenhet som är viktig vid bedömningen av tillsynsbehovet.

Häktesledningen uppgav att det kan diskuteras om själva suicidscreeningsblanketten är det instrument som resurserna ska fördelas på i det förebyggande arbetet. Det är ovanligt att intagna som har svarat ”ja” på någon av frågorna på blanketten visar sig vara de som är självmordsbenägna.

Självmondsförebyggande arbete

När en allvarlig incident har rapporterats såsom ett allvarligt självmordsförsök tas den upp av cheferna gemensamt för uppföljning. Rapporten skickas för kännedom till sjuksköterskan. En lokal samverkansgrupp, där även fackliga företrädare deltar, behandlar samtliga incidentrapporter (ISAP). Närmaste chef återkopplar till den som har upprättat rapporten.

Häktesledning uppgav att säkerhetsbedömningar och transporter till psykakutmottagningen på S:t Görans sjukhus tar tid och resurser. En läkare på plats i häktet skulle underlätta arbetet.

Det finns inte någon samlad central instruktion för häkteskoordinatorernas arbetsuppgifter. Tjänsterna, en för varje säkerhetshäkte, tillkom för ca fem år sedan. Varje verksamhetsområde har utformat arbetsuppgifterna för sina häkteskoordinatorer. Det sker flest suicidskador i region Stockholm, där häktet Huddinge har haft flest. En förklaring är att häktet har många platser. Häkteskoordinatorn i häktet Huddinge deltar på morgonmötena på vardagar och där behandlas bl.a. incidentrapporterna.

Placering av förvarstagna hos Kriminalvården

Placeringssektionen har ett nationellt uppdrag att placera förvarstagna inom Kriminalvården. Häktet Storboda tar bara emot skötsamma förvarstagna. Häktet Huddinge fattar inte några avskiljningsbeslut för de förvarstagna. De förvarstagna som är placerade hos Kriminalvården av Migrationsverket i avvaktan på verkställighet av utvisning på grund av brott med stöd av 10 kap. 20 § första stycket 1 utlänningslagen, kan utifrån gjorda säkerhetsbedömningar, placeras i gemensamhet med häktade. Således konkurrerar unga häktade och förvarstagna med varandra om gemensamhetsplatserna. Däremot kan förvarstagna som placerats hos Kriminalvården av Migrationsverket på grund av säkerhetsskäl med stöd av 10 kap. 20 § första stycket 2 utlänningslagen, och som inte är dömda för brott, inte placeras i gemensamhet med häktade. De blir i praktiken placerade under samma förhållanden som gruppen häktade med restriktioner.

Häktesledningen ifrågasätter rimligheten i att förvarstagna placeras inom Kriminalvården och i häktet Huddinge. Uppdragen krockar med varandra. Det är inte rimligt att förvarstagna med svåra sjukdomar placeras i häktet. För en förvarstagen som inte har följt Migrationsverkets anvisningar och hamnar i häktet är det en mycket stor förändring. Blandningen av ”kriminella”, ”icke kriminella” och häktade är en kulturkrock. Det är Migrationsverkets uppdrag att förvara förvarstagna. När uppdraget blir för svårt för myndigheten får Kriminalvården överta ansvaret.

Häktesledningen uppgav vidare att den inte har något samarbete med Migrationsverket som syftar till att en förvarstagen ska kunna återplaceras i ett förvar. Migrationsverket är inte heller särskilt benäget att ta tillbaka de förvarstagna. Migrationsverket besöker de förvarstagna i häktet enstaka gånger. Det är svårt att få kontakt med Migrationsverket och att få myndighetens handläggare att komma och besöka de förvarstagna i häktet, även när häktet ber om det. Migrationsverket vill dessutom att Kriminalvården ska delge deras beslut till de förvarstagna. Det är svårt för kriminalvårdarna att förklara skälen för besluten. Den uppgiften borde Migrationsverket utföra.

Häktesuppdrag om isoleringsbrytande åtgärder

Det läggs stora resurser på säkerhetsbedömningar. Häktesledningen förordar att resurser snarare skulle avsättas för att förändra miljön för att öka trivseln. Hälso- och yogainstruktörerna höjer vistelsekvaliteten för de intagna. En isoleringsbrytande coach vore önskvärt för att få ett bättre flöde i verksamheten. Anpassade lokaler och ökad personaltäthet skulle sannolikt medföra att intagna kunde vara längre tid utanför bostadsrummen. En åklagare borde redan vid häktningsframställningen ta ställning till om s.k. samsittning är en möjlig isoleringsbrytande åtgärd.

Ungdomar med restriktioner måste tas ut ensamma med personal. Antalet unga i häktet kan variera kraftigt från några enstaka till drygt tio. Häktet Sollentuna är

ett ungdomshäkte och har bättre förutsättningar än häktet Huddinge för isoleringsbrytande aktiviteter för denna grupp.

Det pågår ett nationellt arbete avseende telefoni. Som det fungerar nu får de förvarstagna som vistas på en gemensamhetsavdelning ringa fritt, medan de övriga förvarstagna får låna en telefon för samtal i bostadsrummet. En hemställan ska dock göras i samtliga fall. Förvarstagna ringer med telefonkort som de bekostar själva. Det finns en telefon per avdelning. En ytterligare telefon per avdelning ska installeras.

Att de förvarstagna som inte är dömda för brott inte får vistas i gemensamhet med intagna misstänkta för brott försvårar häktets möjligheter att genomföra isoleringsbrytande åtgärder. Häktesledningen känner till att personalen upplever att det kan vara svårt att få kontakt med de förvarstagna och att personalen vill ha bättre lokaler för isoleringsbrytande aktiviteter.

Den fysiska miljön

Kriminalvården genomförde en inventering av bl.a. myndighetens rastgårdar under 2016.

Uppföljning av tidigare inspektion

Det fungerar enligt häktesledningen bra med att ha inskrivningen på våning fyra. Det är säkerställt att lokalerna utifrån integritets- och säkerhetsaspekter är ändamålsenliga. Utskrivningen fungerar tillfredsställande i de lokaler som nu används.

De planerade ombyggnationerna av häktet beräknas vara färdigställda efter sommaren 2017. Det som återstår är att verksamhetsbeskrivningen skickas till huvudkontoret, beräkning av byggkostnaden, samråd med personalen och beslut av generaldirektören.

Häktesledningen bekräftade att de intagna inte får kuvert tillsammans med den s.k. systerlapp som de intagna har i bostadsrummen. Situationen är följaktligen densamma som vid den senaste inspektionen 2014.

Sjukvårdssamordnaren i region Stockholm har ansvaret för jourläkaravtalet. Avtalet är detsamma som vid inspektionen 2014. Häktesledningen framförde att häktet inte är resurssatt för att klara transporter och sjukhusbesök på andra tider än dagtid.

Vid protokollet

Eva Fridén

Justeras den 22 december 2017

Lars Olsson

Uttalanden av chefsJO Elisabeth Rynning med anledning av inspektionen

Jag vill med anledning av de iakttagelser som redovisas i protokollet göra följande uttalanden.

Förvarstagna som placeras hos Kriminalvården

Opcat-enheten har på mitt uppdrag genomfört sju inspektioner av häkten under perioden januari–februari 2017.¹ Under inspektionsperioden var ca 80 förvarstagna placerade hos Kriminalvården² och i fem av de inspekterade häkten fanns förvarstagna placerade.³ Inspektionerna visar att de förvarstagna som placeras hos Kriminalvården vistas under avsevärt sämre förhållanden, och utan samma möjlighet att åtnjuta sina lagstadgade rättigheter, jämfört med de som är placerade i Migrationsverkets förvar. Det verksamhetsställe i Kriminalvården som i störst utsträckning lever upp till lagstiftningens krav på t.ex. kontakt med omvärlden är häktet Storboda med 24 platser. I sammanhanget bör noteras att häktet Storboda är ett gemensamhetshäkte där de intagna kan vistas tillsammans på avdelningarna.

I häktet Huddinge vistas förvarstagna ofta under liknande förhållanden som gäller för häktade med restriktioner. Det innebär att en förvarstagen kan vara inlåst i sitt bostadsrum 23 timmar om dygnet. Enligt uppgifter från häktesledningen och personalen får de förvarstagna sällan besök av handläggare från Migrationsverket. Vidare är det ovanligt att Migrationsverket återtar en förvarstagen som har varit säkerhetsplacerad hos Kriminalvården. Jag noterar i detta sammanhang att JO Cecilia Renfors i ett inspektionsprotokoll avseende Migrationsverkets förvar i Gävle (dnr 4831-2016) påtalade behovet av en lagreglering av beslut om omprövning av s.k. säkerhetsplaceringar enligt utlänningslagen. En kopia av protokollet lämnades därför till Justitiedepartementet.

JO har tidigare i två principiellt viktiga beslut tagit upp förhållandena för förvarstagna som är placerade hos Kriminalvården (JO 2011/12 s. 314, särskilt s. 366 f, och JO 2014/15 s. 216). I det förstnämnda beslutet underströk dåvarande JO Axberger bl.a. att det är olämpligt att placera förvarstagna tillsammans med intagna som misstänks för att ha begått brott. Han noterade att en kriminalvårdsplacering innebär en mycket mer kännbar frihetsinskränkning än en vistelse i Migrationsverkets förvar, och att verksamheten i ett häkte av naturliga skäl inte är utformad efter de förvarstagnas behov. I det andra beslutet konstaterade dåvarande chefsJO Elisabet Fura att förvarstagnas rätt till kontakt

¹ Se förutom det nu aktuella ärendet JO:s ärenden avseende häktena Kronoberg, dnr 417-2017, Gävle, dnr 418-2017, Sollentuna, dnr 419-2017, Storboda, dnr 581-2017, Halmstad, dnr 582-2017 och Ystad, dnr 583-2017.

² För information om antal förvarsplatser hos Migrationsverket, se JO:s protokoll efter Opcat-inspektionen av förvaret i Göteborg (dnr 1000-2017) och Migrationsverkets redovisning av ett regeringsbeslut (Ju2016-/03872/SIM, dnr 1.1.2-2016-80029).

³ I häktena Huddinge, Kronoberg, Gävle, Sollentuna och Storboda fanns förvarstagna placerade.

med omvärlden inte tillgodosågs, och att häkten och anstalter inte utgör en lämplig miljö för förvarstagna. Båda besluten överlämnades till Justitiedepartementet för kännedom.

Europarådets kommitté mot tortyr (European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, CPT) har återkommande kritiserat förhållandena i svenska häkten, senast efter sitt besök i maj 2015. Bland annat rekommenderade kommittén svenska myndigheter att upphöra med att placera personer som är förvarstagna med stöd av utlänningslagen hos Kriminalvården (CPT/Inf [2016] 1, p. 72).

Jag finner det oacceptabelt att förvarstagna alljämt är frihetsberövade under förhållanden som inte lever upp till lagstiftningens krav och som tidigare tagits upp och kritiserats av JO och av CPT. Det krävs att åtgärder vidtas för att förändra situationen för de förvarstagna som placeras hos Kriminalvården. Jag avser därför att följa upp frågan i ett initiativärende.

Faktisk isolering av häktade utan restriktioner

Det som har kommit fram vid inspektionerna visar att också häktade utan restriktioner i många fall är isolerade på ett sätt som motsvarar de förhållanden som gäller för häktade med restriktioner. Det är självfallet inte acceptabelt och står i uppenbar motsättning till hur verkställigheten av ett frihetsberövande är tänkt att fungera för dessa kategorier av intagna enligt häkteslagen (2010:611). Kriminalvården måste därför se till att dessa intagna uppmärksammas särskilt. Utgångspunkten måste vara att de ska ges möjlighet att vistas i gemensamhet såvida det inte finns skäl att placera en intagen i avskildhet enligt 2 kap. 5 § häkteslagen. Vid tidpunkten för inspektionen av häktet Huddinge fanns 71 intagna utan restriktioner och 31 av dessa var placerade på häktets restriktionsavdelningar.

Häktet Huddinge fattar regelmässigt ett beslut om placering i avskildhet för de intagna som inte placeras på en gemensamhetsavdelning. Dessa beslut granskades också översiktligt vid inspektionen (s. 6). Det har dock vid inspektionerna kommit fram att det varierar mellan de olika häktena om ett avskildhetsbeslut fattas eller inte. Frågor om beslut om placering i avskildhet för intagna i häkte har jag anledning att återkomma till i ett initiativärende (dnr 5969-2015).

Isoleringsbrytande åtgärder

Förekomsten av omfattande och långvarig isolering i häkte har uppmärksamats av JO och de internationella organ som granskar Sveriges efterlevnad av sina konventionsåtaganden. CPT har återkommande och under mycket lång tid riktat kritik i denna fråga gentemot Sverige. Efter CPT:s senaste besök 2015 initierades en dialog med regeringen (s.k. High Level Talks) för att följa hur

kommitténs rekommendationer genomförs.⁴ Regeringen tillsatte bl.a. en utredning och dess betänkande har remissbehandlats (SOU 2016:52, Färre i häkte och minskad isolering).

Vid de sju inspektioner som genomfördes under januari och februari 2017 har iakttagelser gjorts som jag anser är oroväckande. Jag kan konstatera att trots den uppmärksamhet som frågan om isolering i häkte varit föremål för, har det vid inspektionerna kommit fram att häktena inte definierar, mäter och följer upp isoleringsbrytande åtgärder på ett likvärdigt sätt.⁵ Jag finner det anmärkningsvärt att det saknas en central styrning från Kriminalvården i denna viktiga fråga. Jag vill därför uppmana Kriminalvården att överväga att i föreskrift reglera vad som kan anses utgöra isoleringsbrytande åtgärder.

JO:s roll som nationellt besöksorgan i enlighet med FN:s tilläggsprotokoll till tortyrkonventionen innebär att JO har ett särskilt uppdrag att bidra till att förebygga uppkomsten av bl.a. grym, omänsklig och förnedrande behandling eller bestraffning. Inom ramen för detta uppdrag är det angeläget att följa under vilka förhållanden intagna är placerade. Jag bedömer att det även för andra granskare, t.ex. CPT, är av intresse att kunna följa denna fråga.

Kriminalvården bör därför se till att den tid som intagna vistas i gemensamhet rapporteras och dokumenteras på ett likvärdigt sätt, så att det blir möjligt att följa förhållandena över tid. För intagna som av olika skäl inte vistas i gemensamhet bör isoleringsbrytande åtgärder rapporteras och dokumenteras. Det bör framgå vilken av kategorierna (häktade med restriktioner, häktade utan restriktioner eller förvarstagna) som den intagne tillhör. Kriminalvården ska återrapportera sitt arbete i denna del till JO senast den 31 maj 2018.

Tillsyn

Av protokollet framgår att det inte sker någon regelbunden tillsyn av intagna i häktet Huddinge efter kl. 17.30. förutom vid medicinutdelning och vid påringning. Detta innebär att intagna vistas långa tidsperioder utan mänsklig kontakt. Efter en inspektion av häktet Sollentuna (dnr 4969-2015) konstaterade dåvarande chefsJO Elisabet Fura bl.a. följande:

...en rutin där exempelvis nattpersonal tar en personlig kontakt med varje intagen innebär enligt min mening en viktig isoleringsbrytande åtgärd och även en viktig möjlighet för personalen att kontrollera de intagnas mående.

Jag instämmer i uttalandet och vill uppmana även häktet Huddinge att se över och prioritera denna del av verksamheten.

⁴ Representanter för CPT träffade bl.a. justitieministern, riksåklagaren och Kriminalvårdens generaldirektör vid ett möte i Stockholm den 18 oktober 2016. För mer information, se CPT:s webbplats www.cpt.coe.int.

⁵ Se not 2.

Information om rättigheter

Varje intagen ska i anslutning till att han eller hon tas in i en förvaringslokal informeras om verkställighetens innebörd på ett språk som han eller hon förstår (2 § häktesförordningen [2010:2011]). En intagen ska i anslutning till att han eller hon tas in i häkte informeras om bl.a. rättigheter och skyldigheter och lokala rutiner. Informationen bör lämnas på ett språk som den intagne förstår, företrädesvis skriftligen eller genom skyltning eller i digitalt format (1 kap.10 § Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd om häkte [KVFS 2011:2]).

Det framgår av protokollet att förvarstagna som är placerade i häktet Huddinge inte får någon särskild skriftlig information om sina rättigheter och rutiner i häktet. Det framgår också att den generella information om rutiner i häktet som finns tillgänglig för dem endast är på svenska.

Avsaknaden av skriftlig information medför att det finns en stor risk för att de intagna inte får den information de har rätt till. Jag uppmanar därför häktet Huddinge att omgående vidta åtgärder som säkerställer att samtliga intagna får en fullständig och korrekt information på ett språk som de förstår, och att tolk används vid behov, så att de kan ta tillvara sina rättigheter. Informationen bör vara skriftlig och de intagna bör få behålla den under hela vistelsen i häktet. Det bör även dokumenteras när informationen lämnades och vem som utförde uppgiften.

Den fysiska miljön

Utformningen av rastgårdar

I ett beslut i ett initiativärende rörande möjligheten för intagna i häkte att betrakta sin omgivning genom fönster i bostadsrummet m.m. uttalade sig dåvarande chefsJO Elisabet Fura även om utformningen av rastgårdar (JO 2016/1017 s. 198). I beslutet framhölls bl.a. att en vistelse på en rastgård fyller flera funktioner, t.ex. miljöombyte, som bidrar till att motverka de negativa konsekvenserna av frihetsberövandet. För att en rastgård ska fylla de funktioner som rimligen kan krävas måste det vara möjligt för de intagna att iaktta sin omgivning från rastgården. ChefsJO Elisabet Fura ansåg att det är oacceptabelt att avskildhetsrastgårdar utformas på ett sådant sätt att de blir som slutna rum med gallertak. Kriminalvården uppmanades att genomföra en inventering av samtliga anstalter och häkten avseende intagnas möjlighet att betrakta sin omgivning från bostadsrummens fönster och från rastgårdarna. Återrapporteringen kom in till JO den 19 september 2017. Jag avser att återkomma i frågan.

Uppföljning av tidigare inspektion

Inskrivningslokalen

Jag välkomnar att häktet Huddinge numera har vidtagit åtgärder för att säkerställa att de lokaler som används för inskrivning är ändamålsenliga utifrån integritets- och säkerhetsaspekter. Vad gäller ombyggnationen av den lokal som används när en intagen ska skrivas ut eller vistas utanför häktet, t.ex. i samband med transporter till förhandlingar och vid sjukhusbesök, finns det skäl att även

fortsättningsvis följa upp vilka åtgärder som vidtagits. Kriminalvården ska därför komma in till JO med en redovisning av vilka åtgärder som vidtagits för att säkerställa att integritets- och säkerhetsaspekter har iakttagits när ombyggnationen är slutförd, dock senast den 29 juni 2018.

Jourläkaravtal

Vid den senast föregående inspektionen uttalade chefsJO Elisabet Fura att hon utgick ifrån att Kriminalvården skulle se över gällande jourläkaravtal och se till att jourläkare kan tillkallas när ordinarie läkare inte finns tillgänglig, oavsett tid på dygnet (dnr 715-2014). Det har kommit fram att samma förhållanden råder som vid den tidigare inspektionen. Jag vill därför ånyo uppmana Kriminalvården att se över avtalet.

Övrigt

Med anledning av att häktet fortfarande inte tillhandahåller kuvert för s.k. systemlappar utom i de fall en intagen särskilt begär det, vill jag framhålla att känslig information därigenom kan komma att ses av personer som inte ska ha del av denna. Detta är naturligtvis olämpligt (se protokoll från inspektionerna av anstalten Kirseberg, dnr 5272-2010, och anstalten Visby, dnr 6621-2016). Jag uppmanar häktet Huddinge att införa en rutin som innebär att intagna erbjuds att lämna sitt meddelande till sjuksköterskan i ett kuvert.

Protokollet föranleder i övrigt inte några åtgärder eller uttalanden från min sida.

2017-12-22

Elisabeth Rynning